

הלכות ספר תורה
יורה דעה סימנים ער - רפד

סימן ער - שכר מצות כתיבת ס'ת

סעיף א' - מצות כתיבת ס'ת

1. מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה, ואפילו הניחו לו אבותיו ס'ת, מצוה לכתוב משלו. ולומדים את הדין מהפסוק 'ועתה כתבו לכם את השירה'. ואין לפרש שמדובר על שירת האזינו, מכיון שההלכה היא, שאסור לכתוב את התורה פרשיות פרשיות, דתורה חתומה ניתנה (ב'י).
2. אסור למכור ספר תורה, אפילו יש לו הרבה ס'ת. ב'י בשם ר' מנוח כותב, דזה דוקא בס'ת דרבים, העשוי לקרות בו, אבל ספרי יחידים מוכרים. ועיין לקמן סימן רפב, סעיף יח.
3. אסור למכור ספר תורה, ואפילו אין לו מה שיאכל רק על ידי הדחק (רמ'א), אלא שהוא נוטל צדקה מהגבאים - דאין לחייב אדם למכור ביתו וכלי תשמישו (ש'ך בשם הב'ח).
4. אפילו למכור ישן כדי לקנות חדש אסור. והטעם לא בגלל דחיישינן לפשיעותא, ולכן אפי' המעות מוכנות, אסור, ודוקא כשמעלין בקודש הוא דשרי.
5. ללמוד תורה או לישא אשה, וכן לצורך פדיון שבויים, מותר למכור, אם אין לו דבר אחר למכור.
6. שכר לו סופר לכתוב לו ס'ת, או קנה ס'ת שהיה מוטעה והגיהו, הרי זה כאילו כתבו. אבל אם קנה ס'ת מוטעה, והניחו כך, לא קיים שום מצוה (רמ'א). ועיין ט'ז, שכתב שהוא נגד דברי רש"י, שכתב שבכ"ז קיים קיים מצוה, וכן הסכים לזה הגר"א.

סעיף ב' - שיטת הרא"ש

1. היום מצוה לכתוב חומשים ומשנה וגמרא ופירושיהן. הפרישה כתב, שהיום אין מצות עשה כלל לכתוב ס'ת, דדוקא בימיהם היה אסור לכתוב דפין אלא בגלילה, והיו צריכים ללמוד מס'ת, אבל בזמנינו, למה לנו לזלזל בכבוד ס'ת בחנם, ללמוד מתוכו לא לצורך. וכן הסכים הש"ך, שכן פשטות לשונו של הרא"ש. אולם הט"ז הסכים עם הב"י והב"ח, דהיאך נבטל מצות עשה של 'ועתה כתבו לכם את השירה', בחילוף הדורות. וכן כתב הגר"א.

סימן רע"א - העור שנכתבה עליו ושרטוטה ודין הדיו

סעיף א' - על איזה עורות כותבים.

1. כותבין על עור בהמה חיה ועוף הטהורים, ואפילו על עור נבילות וטריפות שלהם.
2. וצריך שהעורות יהיו מעובדים על ידי ישראל לשם ס'ת. וצריך לומר את זה בתחילת העיבוד.
3. אם לא עיבדו את העורות לשמן - פסקו הרא"ש והטור, שאם אפשר למותחם שנית, ולהעביר עליו סיד לשמה, ואם אי אפשר, בדיעבד כשר לקרות בו.
4. מעובד לשם מזוזה פסול לתפילין.
5. מעובד לשם תפילין פסול לספר תורה, דקדושת ס'ת חמורה מתפילין.
6. אם מעבדן עכ"ם - יסייע הישראל מעט בתחלה, (והוא הדין אם סייע בסוף נמי מהני - ט'ז).
7. בדיעבד, אם לא סייע כלל, אלא שאומר לעכ"ם שיעבדנו לשמה, די בכך - ש'ך.
8. יסמן אותן עורות שעבדם העכ"ם, שלא יחליפם.
8. תיקון הקלף והשרטוט, אינו צריך לשמה (טור).

סעיף ב' - עפצים

1. צריכים עיבוד בדבר שמכווץ את העור, כגון עפצים או סיד.

סעיף ג' - גויל

1. כותבים על הגויל במקום שער, ואם כתבו על הקלף במקום הבשר, כשר.
2. הקלפים שלנו, שמגרדין ומתקנים את העור משני הצדדים, יש בהם דין קלף של הש"ס, שכותבים בו לצד הבשר, והם נאים יותר וקלים מגויל. ולכן לא כותבים היום על גויל.

סעיף ד' - מקצת על גויל

1. כתב מקצת על הגויל, ומקצת על הקלף - פסול.
2. כתב מקצת על גויל של חיה, ומקצת על גויל של בהמה - כשר, אבל אינה מצוה מן המובחר.

סעיף ה' - שרטוט

1. ס'ת צריך שרטוט, ובלא שרטוט פסול.
2. אין לשרטט בעופרת או בדבר אחר שצובע.

סעיף ו' - הדיו

1. הדיו עשוי מעשן השמנים שרוי במי עפצים.
2. לכתחילה, טוב ליזהר לעשות את הדיו מדברים הבאים מן העץ.
3. כתבו בצבעים שחורים (מי עפצים וקנקתום), כשר, אבל צבעים אחרים (אדום ירוק), פסול. ואפי' אות אחת בצבע אחר, פסול.
4. הרמ'א מביא בשם רבינו ירוחם, שגם ספר אחר מל'ד ספרים, אסור לכתוב שלא בדיו, והמרדכי כתב, דלא בעינן רק בס'ת.

סעיף ז' - ימין

1. צריך לכתוב בימין.
2. ואיטר - שמאל דידיה הוא ימין.
3. יש אומרים שיש לכתוב בקולמוס של קנה ולא בנוצה (רמ'א בשם מרדכי). ואין נוהגין כן (ש'ך בשם לבוש).
4. דפוס - הט'ז מביא דעה, שאין לספרים הנדפסים קדושה כמו הנכתבים בכתב, והוא חולק על דעה זו, וטוען, שמעשה הדפוס הוא קדוש כמו הכתב. ומכל מקום, לענין גט ודאי אין לעשות בדפוס, כיון שקצת דומה לחקיקה. אבל לענין קדושת הספרים, ודאי אין להקל.

סימן ערב - דין רוחב הדפין

סעיף א' - ארכו כהיקפו

1. ארכו של ס'ת צריך להיות כהיקפו.
2. בגויל ששה טפחים.
3. העמוד שבסוף הספר, מצטרף להיקף (שיטת הרא'ש, מובא ברמ'א), אבל העמוד הראשון שבתחילת הספר, אינו מצטרף (ט'ז). ולפי הרמב"ם, היקף ששה הטפחים, הם ללא העמודים.

סעיף ב' - אורך השיטות

1. אורך השיטות - שלשים אותיות - וזה דוקא בכתיבה דקה, אבל בכתיבה גסה, הכל לפי הנוי, ואין עיניו משוטטות, וכן נוהגין.

סעיף ג' - מספר הדפים ביריעה

1. מספר הדפים ביריעה - לא פחות מג', ולא יותר מח'. כל זה למצוה, אבל אינו מעכב, אפילו בת ב' דפים (ט'ז).
2. נדמנה לו יריעה של ט' דפים - יחלקנה לד' וה'.
3. בדף האחרון שבסוף הספר, אפילו פסוק אחד, עושין אותו דף לבדו, ותופרים אותו עם שאר יריעות. ויעשה אותיות ארוכות, כדי שתחזיק תיבה אחת ד' או ה' שיטין, כדי שיסיים בסוף הדף.
4. וכתב הש'ך, שכל זה בסוף התורה, שאי אפשר בענין אחר, אבל באמצע התורה, אין לעשות כן, להמשיך האותיות, לא לארכן ולא לרחבן, אלא יכתוב כהלכתן. מיהו, אם אירע שהסופר כתב כן, לא נפסל בשביל כך.

סעיף ד' - כתיבת הדף האחרון שבספר

1. צריכים לגמור את הדף האחרונה שבספר, באמצע שיטה בסוף הדף.
2. אם נשאר מן הדף שיטין הרבה, מקצר ועולה, וכותב אותיות ארוכות.

סימן רעג - שיעור הגליון וריחוח בין שיטה לשיטה ובין דף לדף

סעיף א' - שיעור הגליון

1. שיעור הגליון - למטה ד' אצבעות, ולמעלה ג' אצבעות.
2. בין דף לדף - שנים.
3. לפיכך, בסוף כל יריעה - צריכים להניח אצבע אחת, וכדי תפירה.
4. בין שיטה לשיטה - כמלא רוחב שיטה.
5. בין חומש לחומש - ד' שיטין פנויות.
6. בתחילת הספר ובסופו - כדי לגלול על העמוד, ועוד שתי אצבעות, שישארו בין העמוד והדף.

סעיף ב' - שלא ימעט את הכתב

1. לא יעשה אותיות קטנות בשיטה העליונה ותחתונה, כדי שישאר שיעור גליון, וכן בין פרשה לפרשה, לא ימעט הכתב כדי להתחיל פרשה סתומה.
2. והדברים האלו למצה מן המובחר, ובדיעבד, אינם מעכבים (ט"ז).

סעיף ג' - אותיות מחוץ לדף

1. מותר לכתוב שתי אותיות מחוץ לדף, אם יש לפחות אות אחת מהתיבה בתוך הדף. אבל אם אין במלה אלא שתי אותיות, לא יכתבנה חוץ לדף.
2. ותיבה בת ב' אותיות, אפשר לכתוב אות אחת בפנים ואות אחת בחוץ (ש"ך דלא כהלבוש).
3. ב' אותיות מתיבה גדולה, ונראים כמו תיבה בפני עצמה - לא יכתבם מחוץ לדף על הגליון (רמ"א). והש"ך חולק על זה, וכתב שמהטור משמע, שאין קפידה בזה, ודוקא תיבה שלימה אסור.

סעיף ד' - תיבה בת עשר אותיות

1. מותר לכתוב עד חצי אותיות של התיבה מחוץ לדף, לדוגמה: תיבה בת עשר אותיות, אפשר לכתוב עד חמש אותיות מחוץ לדף.
2. והש"ך חולק על זה, וכתב שכל הפוסקים כתבו, דרק עד ג' אותיות אפשר לכתוב מחוץ לדף. ועוד כתב, שדברי המחבר נראים כסותרים זה את זה מאו"ח ל"ב ס"ג, וצ"ע.

סעיף ה' - הכל למצה מן המובחר

1. כל אלו הדברים, אינם אלא למצה מן המובחר, ואם שינה, כשר.

סעיף ו' - תלית תיבות, ב"ה שמ"ו

1. אם שכח לכתוב את שם ה' - תולים את כל השם, אבל אין תולים מקצת השם. ומקצתו תלוי - פסול.
2. בשאר תיבות - תולים אפילו מקצת התיבה.
3. יש סופרים המדקדקים לכתוב "ב"ה שמ"ו" בראש העמודים. וכתב המרדכי, שאם לא נכתב כך, אפי' בדיעבד, פסול.
4. ויש קצת מדקדקים על ווי העמודים, להתחיל כל עמוד ועמוד באות ו'. והמנהג הזה, כתב המרדכי, שרצה לבטלו כי באים על ידי כך לידי קלקול, שמרחיבים או מקצרים את האותיות.
5. וכל הדברים האלו, אין להם שורש על מה שישמוכו, ולכן על ימעט או ירחיב את הכתב עבור זה (רמ"א).
6. כתב הט"ז - כשהאות האחרונה בשורה, היא כ"ף סופית, ונשאר מקום עד סוף השורה, ואין מקום לכתוב עוד תיבה, צריכים ליזהר לא למשוך את הכ"ף עד סוף העמוד כי אז הכ"ף יראה כד'. כי כ"ף פשוטה, צריכה להיות רגל שלה, פי שנים מן הגג. וזה פסול גמור, וספר תורה כזה אסור לקרות בה כלל. וכשמתקן הכ"ף, צריכים למחוק את כל האות, שלא יהיה כחך תוכות.

סימן רעד - שצריך לכתוב אותה לשמה ודין תיקון האותיות וזיון

סעיף א' - אמירה שהיא לשמה

1. צריך הסופר לומר, כשיתחיל לכתוב, 'ספר זה אני כותב לשם קדושת ספר תורה', וזה מספיק לכל הספר.
2. וכתב הט"ז, שטוב לומר 'וכל האזכרות שבו לשם קדושת השם', דשמא ישכח אחר כך לקדש השם במקומו.

סעיף ב' - שאסור לכתוב שלא מן הכתב

1. צריך שיהיה ספר אחר לפני הסופר שיעתיק ממנו, שאסור לכתוב שלא מן הכתב.
2. כתב הר"ן, דמוכח מהירושלמי, שספר שנכתב שלא מן הכתב, אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק. וה"ר מנוח כתב, שבדיעבד כשר.
3. צריך שיקרא כל תיבה בפיו, קודם שיכתבנה.

סעיף ג' - כתיבה תמה

1. יכתוב כתיבה נאה, מיושרת, תמה.
2. אות אל"ף ולמ"ד מחוברים - פסולה.

סעיף ד' - מוקף גויל

1. כל אות צריכה להיות מוקפת גויל מארבע רוחותיה.
2. ויהיה בין האותיות כחוט השערה.
3. ולא יהיו מופרדות הרבה זו מזו, כדי שתיבה אחת נראית כשתיים.
4. בין תיבה לתיבה - כמלוא אות קטנה. ולא יקרבים יותר מדאי, שלא יהיו שתי תיבות נראות כאחת.
5. אם קרב את התיבות יותר מדאי, עד שנראות כאחת, או רחקים יותר מדאי, עד שתיבה אחת נראית כשתיים - פסול. ובדיעבד, לא הוי פסול, אלא אם כן נראית כך לתינוק דלא חכים ולא טיפש (ט"ז).

סעיף ה' - שלא תפסל צורת האות

1. אות שלא נקראת, או שדומה לאות אחרת - פסול. בין על ידי עיקר הכתיבה, בין על ידי קרע, בין על ידי נקב, בין בטשטוש.
2. מותר ליטול דיו מן אות הכתוב כשצריך לדיו, או שרוצה שהכתב יתיבש מהר. וכתב הט"ז, דהיינו דוקא לצורך כתיבת ס'ת, אבל לא לדבר חול. אולם הש"ך כתב, דמשמע דאפי' לדבר חול, מותר לקחת דיו.

סעיף ו' - תיקון האותיות וזיון

1. תיקון האותיות וזיון מבואר באו"ח סי' לב.

סעיף ז' - ספר המנוקד

1. ספר המנוקד, פסול, ואפי' הסירו את הניקוד.
2. ספר שיש פיסוק פסוקים, פסול. ודוקא על ידי דיו, אבל אם השאיר ריווח בין הפסוקים, כל שאין בו שיעור פרשה - כשר. וכתב הט"ז, שאם הסירו פיסוק הפסוקים, כשר.
3. ס'ת שיש שני שרטוטין בסוף שורה שמופיע שם ה' - יש לגרור אותן שרטוטין לגמרי.
4. ס'ת שאין לה נקודות הראויות להיות על איזה מקומות, כגון על אליו - איה שרה וכדומה, אין לפסולו מלקרות בו.

סימן ערה - צורות פרשה פתוחה וסתומה וצורת השירה

סעיף א' - פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה, וכן להיפך

1. פרשה פתוחה שעשאה סתומה, או סתומה שעשאה פתוחה - יגנז.
2. והרמ'א כתב, בשם הרא"ש והרשב"א, שאפשר לתקנו, אם אפשר לו למחוק, שלא יפגע בשם

ה'.

סעיף ב' - צורת פתוחה וסתומה

1. בצורת פתוחה וצורת סתומה, יש מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש, וירא שמים יצא ידי שניהם.
2. פרשה פתוחה - יסיים פרשה שלפניה תמיד באמצע שיטה, וישאיר חלק לפחות תשע אותיות לפני סוף השיטה, ויתחיל לכתוב בראש שיטה שתחתיה.
3. פרשה סתומה - תמיד יסיים פרשה שלפניה בתחילת שיטה, ויניח חלק כדי תשע אותיות, ויתחיל לכתוב בסוף אותה שיטה עצמה.
4. וכתב הרמ"א, שאם לא יכול לכוין בכך, לא יסור מדברי הרמב"ם.
5. ומ"מ, אם נמצא ספר תורה שאינה כתובה לפי דבריו, אין לפוסלה, כי יש גדולים שיש להם סברות אחרות. ואם ידוע שהוא טעות סופר, שטעה ושינה מסדר הרמב"ם, במקום שאין שום פוסק חולק עליו, נראה דפסולה (ש"ך).

סעיף ג' - כתיבת שירה

1. כתב שירה כשאר הכתב, או כתב שאר הכתב כשירה, פסול.
2. אם כתב שירה כשאר הכתב, אבל בפיזור קצת - אריח על גבי לבנה - כשר.

סעיף ד' - שירת הים

1. שירת הים, כותבים בשלשים שורות.
2. שיטה ראשונה כותבים כדרכה, ושאר שיטות - אחת, מניחין באמצע ריוח אחד, ואחת, מניחין הריוח בשני מקומות באמצע.

סעיף ה' - שירת האזינו

1. כל שיטה יש באמצע ריוח אחד.
2. כותבים אותה בשבעים שיטות.

סעיף ו' - עוד פסולים

1. המלא חסר, או החסר מלא.
  2. קרי וכתב, כתב כקריאתה.
  3. עוד מנהגי הסופרים שאינם מעכבים:
- אותיות גדולות וקטנות
הנקודות והמשוכות
מנין השיטין - לא פחות מ-48, וי"א 42; ולא יותר מ-60.
חמש שורות לפני תחילת שירת הים, וחמש שורות אחריה.
שש שורות למעלה משירת האזינו, וחמש שורות אחריה.

סימן רעו - דין תליית הדילוג ודין הטועה בכתיבת השם

סעיף א' - תליית הדילוג

1. טעה ודילג תיבה או יותר, יכול לתלות בין השיטין, אבל לא בריוח בין דף לדף.

סעיף ב' - כתיבת האזכרות לשמה

1. בכל פעם שכותב שם מהשמות שאינם נחקקים, צריך לומר שכותב לשם קדושת השם.
2. אם לא עשה כן - פסול. וב"ח כתב, דאם חשב ולא אמר, מהני בדיעבד. הט"ז חולק עליו, ופוסל אפי' בדיעבד, אלא אם כן אמר לפחות בתחילת הכתיבה, שכל השמות הוא כותב לשמן. אולם הש"ך בנה"כ, חולק על הט"ז, וכתב שכל דבריו אינם נכונים.
3. ולא מהני העברת קולמוס עליהן לשמן (ש"ך).

4. כתב שם אלהים אחרים לשם קדושה, אינו פסול.

סעיף ג' - שאסור להפסיק בזמן כתיבת השם

1. בזמן כתיבת השם, אפילו מלך ישראל שואל בשלומו, לא ישיבנו.
2. ואם השיב, לא נפסל (ש"ך).
3. ואם כותב שני שמות זה אחר זה, מותר להפסיק ביניהם. וכשיחזור לכתוב שם שני, צריך לחזור לומר שהוא כותבו לשם קדושת השם.

סעיף ד' - שלא להתחיל לכתוב שם מיד אחרי טבילת הקולמוס

1. אין להתחיל לכתוב שם מיד אחרי טבילת הקולמוס.
2. יכוין להניח אות אחת לפני השם, ובאותו האות יתחיל לכתוב.
3. אם לא עשה כן, יחפש אחר אות שצריכה דיו וימלאנה, וכותב את השם.
4. דוקא אות של ס'ת, אבל לכתוב אות אחרת של חול אסור (ש"ך).

סעיף ה' - זהב

1. כתב האזכרות בדיו, וזרק עליהם זהב - פסול.
2. לאו דוקא אזכרות, אלא ה'ה שאר התיבות, והזכיר אזכרות דאי אפשר לתקן על ידי מחיקה.

סעיף ו' - תליית השם

1. דילג על השם - מותר לתלות את כולו בין השיטין, אבל מקצתו בשיטה ומקצתו תלוי, פסול.
2. ה'ב'ח כותב, שדעת הטור, דבדיעבד, מקצתו תלוי כשר, אולם הט'ז חולק, וגם בדיעבד פסול.

סעיף ז' - מקום המחק והגרר

1. מותר לכתוב השם על מקום המחק, ומקום הגרר.
2. וזה עדיף מתלייה (ש"ך).
3. יש סופרים שטועין ונמנעים מלכתוב השם בסוף השיטה, וכשמזדמן להם השם בסוף שטה, הם מאריכין ומקצרין שאר האותיות שלא כדין. גם יש שעושים רשומים בסוף, אחר השם, ויש לבטל מנהגם בזה (ש"ך, וכן כתב הט'ז לעיל רע"ד, סק'ז).

סעיף ח' - כל השם בתוך הדף

1. כל אותיות השם צריכות להיות בתוך הדף, ולא יצא מהם כלל חוץ לדף.

סעיף ט' - איסור מחיקת השם

1. אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים.
2. גם אסור למחוק מהאותיות הנטפלות מאחריהם, כגון ך' של אלקיך.
3. והנטפלות לפנייהם, מותר למחוק.
4. ואלו השבעה שמות: שם ההויה, שם אדנות, קל, אלוק, (אלוקי - ט'ז בשם הטור והרמב"ם), אלקים, שקי, צבקות, ויש גורסים אהיה אשר אהיה.
5. שכח לכתוב כ"ם של אלקיכם, יכול לתלות בין השיטין, ואין בזה משום תולה מקצת השם, דהא לא מן השם הוא זה.
6. שכח היו"ד מאלקינו וכתבו חסר - אין לזה שום תיקון, אלא צריך לסלק היריעה לגמרי.
7. שם של חול, אלא שהוא נכתב כשמות הקדושים, כגון: והייתם כאלהים, מותר למחוקו.

סעיף י' - מחיקת חלק משם

1. קל מאלקים, קה מהשם - אינם נמחקים.
2. שד משקי, צב מצבקות - נמחקים.
3. אד משם אדנות, אה מאהיה - נמחקים, ויש מחמירים בזה (רמ"א).
4. השם שכותבין בסידורים, שני יו"דים ואחת על גביהן, מותר למחוקו, אם הוא לצורך.

סעיף י"א - נדבקה אות לחבירתה באותיות השם

1. נדבקה אות לחבירתה באותיות השם, אפשר לגרדו.
2. דיו שנשפכה על השם, מותר למחקו כדי לתקנו.
3. ה' של שם, שכרעה נוגעת בגגה - אם נוגע ממש עד שנאית כח', מותר למחוק או לגרד הרגל ולתקנה. אבל אם נוגע רק מעט, יש לספק בדבר אם מותר.

סעיף י"ב - יהודה

1. כתב יהודה, ושכח להטיל בו דל"ת - יתלה הדל"ת למעלה.
2. היה לו לכתוב השם, וכתב יהודה - עושה ה' מהדל"ת, ומוחק ה' אחרונה.

סעיף י"ג - כלי שכתוב עליה שם

1. כלי שכתוב עליה שם ה' - קוצץ מקום השם וגונזו.
2. אסור לכתוב שם ה' שלא בספר, דיכול לבוא לידי בזיון.
3. ולכן נזהרין לא לכתוב שם באגרות.
4. ויש נזהרין אפילו במלת 'שלום' שלא לגמור כתיבתו. וכתב הש"ך, שרוב העולם אינם נזהרים

בזה.

סימן רעז - שלא להפוך את היריעה על פניה

סעיף א' - שלא להפוך את היריעה

1. כתב היריעה, ובא להניחה כדי שיתייבש, לא יהפוך הכתב למטה, אע"פ שמתכוין כדי שלא יעלה אבק על הכתב, אלא הכתב יהיה למעלה, ויפרוש עליה בגד.
2. כשא"י אפשר בפרישת הבגד - יהפוך הכתב, דאי לא, איכא בזיון טפי.
3. כתב ה"ח, דמכאן יש ללמוד דלא יניח ספר פתוח אחרי הלימוד, דלאו דוקא ס'ת, אלא ה'ה שאר ספרים. ועל ידי זה אדם שוכח תלמודו (ש"ך).

סימן רעח - דין תפירת ספר תורה

סעיף א' - במה תופרים

1. תופרים בגידי בהמה וחיה טהורים.
2. לא יתפור מראשה לסופה, אלא יניח בראשה מעט ובסופה מעט. ובדיעבד לא פסול.
3. יתפור מבחוץ.

סעיף ב' - העמודים

1. שני עמודים, אחת בתחלה ואחת בסוף.
2. ויתפור את הספר לעמודים, בגידים. ואסור לחבר את העמודים ליריעות, בדבק, כי עם הזמן, מתיבש הדבק. ובד"מ כתוב, שבשעת הדחק, מותר. אולם, מציין הש"ך, שבמהרי"ו, שהוא המקור לדין הזה, לא כתוב כן.
3. וכותב הרמ"א, שבשעת הדחק, שא"י אפשר לחבר בגידים, ונתחברה במשי, קורין בה. מיהו, אם אפשר לתקנה בגידים, מתקנים, ואע"פ שכבר תפורה במשי, אין קורין בה עד שיתקנה.
4. וישאר בין העמודים לדף, שתי אצבעות.

סעיף ג' - נקרעה התפירה

1. נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה - אם מחוברת בחמש או שש תפירות של קיימא - כשר.
2. והט"ז חולק על זה, ופסק, דבעינן רובו מחובר, ואם לאו, אסור לקרות בו. והש"ך בנקה"כ, השיג על הט"ז וכתב, שדברי המחבר עיקר.

סעיף ד' - יריעה שאינה תפורה

1. אם יריעה אחת אינה תפורה עמו, אפילו היא מונחת עמו, אין קורין בו.

סימן רעט - דיני הגהת ספר תורה ושלא ישהנו מוטעה

סעיף א' - שאסור להשהות ס'ת שאינו מוגה

1. ס'ת שאינו מוגה, אסור להשהותו יותר משלשים יום, אלא יתקן או יגנז.
2. וה'ה לשאר ספרים.
3. ואין להגיה שום ספר על פי סברא, כי אם בראיה ברורה שיש שם טעות.

סעיף ב' - נמצא טעות בס'ת בשעת קריאת התורה

1. נמצא טעות בס'ת, בשעת קריאת התורה, מוציאין ספר תורה אחרת, ומתחיל ממקום שנמצא הטעות, ומשלימין שבעה על אותם שקראו במוטעה.
2. אם נמצא הטעות באמצע קריאת התורה, גומר קריאתו בספר הכשר. אם לא קראו ג' פסוקים, או שנמצאים במקום שאי אפשר להפסיק שם, מברך לאחריה, ואינו מברך לפניו.
3. אם קראו ג' פסוקים, או שנמצאים במקום שאפשר להפסיק שם, מברך לאחריה, ומברך לפני הקריאה השניה.
4. אין חילוק אם נמצא הטעות בקריאה הרגילה, או במפטיר (רמ'א). והט'ז חולק על זה, וכתב שאם נמצא הטעות באחרון או במפטיר, יש לקרוא בעל פה את הטעות, ויגמור בספר ההוא כל הקריאה.

סעיף ג' - ס'ת שהוחזק כמוטעה

1. ס'ת שנמצא בו שלש טעויות, אסור לקרות בו, עד שיגיהנו, כי מוחזק כמוטעה.

סעיף ד' - ספר מוטעה החייב גניזה

1. ס'ת שיש בו ג' טעויות בכל דף ודף - יתקן, ד' בכל דף ודף - יגנז.
2. אם רוב אותיות הספר מוטעות, הספר חייב גניזה.
3. אם רוב אותיות הספר מתוקנות, והספר יש בו ד' טעויות בכל דף ודף, אם יש לפחות דף אחד בלא ד' טעויות - יתקן, ואם לאו יגנז.
4. במה דברים אמורים שכתב המלא חסר, לפי שהוא גנאי לתלות כל כך ביני שיטי. אבל אם כתב החסר מלא, אפילו יש בכל דף ודף כמה טעויות - יתקן, לפי שאין הגרידה גנאי כמו התלילה.
5. כשגורד, ירחיב את האות שלפניו ושלאחריו קצת, שלא יהא מקום הגרד הפסק בתיבה.

סעיף ה' - אם דילג ב' או ג' שיטין

1. אם דילג ב' או ג' שיטין, לא ימחוק ג' שיטין, כדי לכתוב במקומן ד' או ה' שיטין, מפני שממעט את הכתב, ונראה כמנומר. אלא יסלק את היריעה.
2. והרמ'א כותב, שמ'מ נהגו הסופרים לתקן על ידי מחיקה.

סימן רפ - נקרעה היריעה לאחר תפירתה

סעיף א' - נקרעה היריעה

1. נקרעה היריעה בתוך שתי שיטות יתפור, בתוך ג' שיטות, לא יתפור.
2. במה דברים אמורים: בספר ישן, שאין עיפוצו ניכר. ואם ניכר שהוא עפוף, אפי' קרע הבא בתוך ג' (אבל לא יותר) - יתפור. והש'ך בנה'כ כתב, שמצא בהרבה תשובות שמותר לתפור, אפי' יותר משלש, וכן כתב הב'ח, כיוון שגידים שלנו, וכן הקלפים שלנו, לבנות הם, ואין התפירות ניכרות.
3. וכל התפירות תופרים בגידים. וי'א שתופרים במשי (רמ'א), וכן נוהגים האידנא, אבל העיקר לתפורם בגידים.
4. יש אומרים שמותר לדבק עליו קלף מבחוץ, כל זמן שמותר לתפור, וכן נהגו. זאת אומרת, רק כשמותר לתפור, מותר לדבק (ש'ך). אולם, הב'ח מתיר, בשעת הדחק, לדבק, גם כשאסור לתפור, כל זמן שלא נחלק האות, אבל אם נחלק האות, אסור לדבק בכל ענין.
5. יש מתירים לטלות במטלית על נקבים ביריעה, קודם התחלת כתיבת ס'ת, ואח'כ כותבים על הטל'א. והב'ח כתב, שאין למחות ביד המתירים, אבל המחמיר לעצמו, בס'ת שלו, הרי זה משובח,

ותבוא עליו ברכה.

6. הבל'ח מתיר, רק כשכל האות נכתבה על הטל'אי, אבל מקצתה על הטל'אי, ומקצתה על היריעה - פסול. והט'ז חולק על זה, ומתיר גם כשחציה על זה וחציה על זה.
7. בכל הקרעים, יזהר שלא תחסר אות אחת, או תשתנה צורתה או תחלק.
8. אם נחלק שום אות על ידי הקריעה - פסולה. ולא מהני מה שמדבקו מאחוריו.
9. וכן יזהר שלא יתחבב המחט תוך הכתב, אלא חוץ לכתב.

סעיף ב' - ס'ת שבלו ממנו יריעות

1. ס'ת שבלו ממנו יריעות, ובא להחליפם, לא יחליף אחת או שתיים, אלא יחליף לפחות שלש, כדי שייראו דומות. ובדיעבד, אינו פוסל בזה (ט'ז).
2. וטוב שהסופר הראשון יכתוב גם את היריעות הללו (ש'ך).

סימן רפא - מי כשר לכתוב ס'ת ואם אמר הסופר שלא כתב האזכרות לשמן

סעיף א' - אפיקורוס

1. ס'ת שכתבו אפיקורוס, ישרף. וכתב הט'ז, שאסור לקרוא בו, אפי' ביחידות בבית.
2. ס'ת שכתבו כנעני, יגנז.
3. נמצא ביד אפיקורוס, ואינו יודע מי כתבו, יש מי שמכשיר, ויש אומרים, יגנז.
4. חייבים הצבור לקנות ספר כזה בכדי דמיו, או מעט יותר, ולגונזו, כדי שלא יזלזל בו.
5. אם רצה להעלות בדמיו יותר מכדי דמיו הרבה, מניחין אותו בידו.
6. ואין לומר לנכרי שיתן לו בזול יותר מדאי, פן יכעוס וישליכה למקום האבוד.
7. אם הוחזקו שבזזו כנענים ספרי ישראל - תולים שאותם ספרים שלהם היו, וקורין בהם. וכתב הש'ך, שהוא הדין, במקום שאין העכו'ם יודעים לכתוב, שתולים שישראל כתבו, וקורין בו.

סעיף ב' - גר שחזר לסורו

1. גר שחזר לסורו מחמת יראה, כשר לכתוב ס'ת.

סעיף ג' - פסולים לכתוב

1. מסור.
2. עבד.
3. אשה.
4. קטן.
5. כותי.
6. מומר.

סעיף ד' - ממזר

1. יש פוסלים ממזר לכתוב.
2. וכן גר תושב.

סעיף ה' - אמר הסופר שלא כתב האזכרות לשמן

1. אמר הסופר, לאחר שיצא מידו, שלא כתב האזכרות לשמן, אינו נאמן לפוסלו, אבל נאמן הוא להפסיד כל שכרו. ונראה שאינו מפסיד אלא שכר האזכרות.
2. ואם אמר: ס'ת תורה זה, עורות שלו, אינם מעובדים לשמן, מתוך שנאמן להפסיד שכרו, נאמן לפוסלו.
3. ושכר חומש בעלמא, חייב לשלם לו.

סימן רפב - לנהוג כבוד בספר תורה ודין תשמישיה

סעיף א' - לנהוג כבוד בספר תורה

1. מצוה ליחד לו מקום, ולכבד המקום ההוא.
2. לא ירוק כנגדו.
3. לא יפשוט רגלו כנגדו.
4. לא יניחנו על ראשו כמשוי.
5. לא יחזור לאחוריו, אלא אם כן גבוה ממנו עשרה טפחים.
6. כתב הט"ז, שהס"ת צריך שתהיה גבוה מן האדם. ונ"ל, דהרבנים שעומדים לפני ארון הקדש, אינם בכלל איסור זה, כיון שהס"ת מונחת באה"ק, הוה כמו ברשות אחרת.
7. ישב לפניו בכובד ראש וביראה ופחד.

סעיף ב' - עמידה לפני ס"ת

1. הרואה ס"ת כשהוא מהלך, חייב לעמוד, עד שיעמוד זה שמוליכו, ויגיענו למקומו או עד שיתכסה מעיניו.
2. אם עומד לפוש, דינו כמהלך, מאחר שאינו עומד דרך קבע (כסף משנה).
3. אין צריכים לעמוד לפני החומשים שלנו. ויש מחמירים (רשב"א).
4. השומע קול שנושא ס"ת, אע"פ שאינו רואה אותו, חייב לעמוד. וכתב הש"ך, שאע"פ שכך כתוב בכל הספרים, אין נוהגים כן.
5. בב"י מביא בשם רבנו מנוח, שע"כ נהגו לעשות פעמונים בס"ת. והט"ז כתב, שאין נראה לו, דאם כן, איך יציאו ס"ת בשבת, ולכן כתב, שאין לעשות אותן פעמונים.

סעיף ג' - נשיאת ס"ת

1. היה הולך ממקום למקום, לא יניחנו בשק, ויניחנו על גבי חמור, וירכב עליו, אלא מניחו בחיקו, נגד ליבו, והוא רוכב על החמור.
2. אם היה ירא מפני הגנבים, מותר.
3. והב"ח כתב, דאפי' בשאר ספרים לא שרי, אלא בחיקו כנגד ליבו, וכל זה שלא בשעת סכנה, אבל בשעת סכנה, כל מה דאפשר להחמיר בכבוד ס"ת מחמירים, אבל היכא דלא אפשר, מותר אפילו לרכוב עליה.

סעיף ד' - בית הכסא

1. לא יאחוז אדם ס"ת, ויכנס בו לבית הכסא, או לבית המרחץ, או לבית הקברות, אע"פ שכרוך במטפחת, ונתון בתיק שלו.
2. ולא יקרא בו, עד שירחיק ד' אמות מהמת, או מבית הקברות, או מבית הכסא.
3. לא יאחוז ס"ת בלא מטפחת.

סעיף ה' - אין זורקין כתבי הקדש

1. אין זורקין כתבי הקדש, ואפי' הלכות ואגדות.
2. אסור להפוך אותו על פניהם, וכשנמצאו כך, צריך להפכו.

סעיף ו' - קמיע

1. קמיע, אם הוא מכוסה עור, מותר להיכנס בו לבית הכסא, ואם לאו, אסור.

סעיף ז' - לשבת על מטה שס"ת עליה

1. אסור לשבת על המטה שס"ת עליה. ראוי להחמיר, שיהא מקום הס"ת גבוה ממנו י' טפחים, ולפחות ג' (ב"י). וש"ך כתב, שהוא מדת חסידות, אבל מדינא, סגי בגובה טפח.
2. וה"ר מנוח כתב, שזה דוקא שלא בזמן בית המדרש, אבל בזמן בית המדרש, והמקום צר לתלמידים, מותר לישוב בשוה עם הספרים והפירושים. ובעל א"ח כתב, שאין להקל בדבר, שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים.
3. אסור להניחה על גבי קרקע, והוא הדין שאר ספרים.
4. ואפי' על המדרגות שלפני ארון הקודש, אסור להניח ספרים.
5. לא יניח אדם ס"ת, או שאר ספרים, על ברכיו, וב' אצילי ידיו עליו.

6. אין לשבת על תיבה שיש בתוכו ספרים (שו"ת הרמ"א).

סעיף ח' - תשמיש המטה בבית שיש בו ס'ת

1. בבית שיש בו ס'ת, לא ישמש מטתו עד שיוציאו.
2. אם אין לו מקום להוציא, יעשה לפניו מחיצה גבוהה י' טפחים.
3. הניחה כלי בתוך כלי שאינו מיוחד לו, אינו מותר אלא בתפילין ושאר כתבי הקודש, אבל לא בס'ת. והרמב"ם מתיר אף בס'ת.
4. אם פירש טליתו על הארגז שמונח בו ס'ת, חשוב ככלי בתוך כלי.

סעיף ט' - טמאים

1. כל הטמאים, אפי' נדות, מותרים לאחוז בס'ת ולקרוא בו.
2. והוא שלא יהיו ידיהם מטונפות או מלוכלכות.

סעיף י' - גניזת ס'ת שבלה

1. ס'ת שבלה, או נפסל, נותנין אותו בכלי חרס וקוברין אותו אצל ת"ח.

סעיף י"א - מטפחות ס'ת

1. מטפחות ס'ת שבלו, עושין אותם תכריכין למת מצוה. ואן חיוב לעשות כן, ואפשר לגזמם.

סעיף י"ב - תשמישי קדושה

1. תיק ס'ת, והמטפחות, והארון והמגדל, והכסא שהוכן להניח ס'ת - כולם תשמישי קדושה הם ואסורים.
2. ולאחר שיבלו או ישברו נגזזים.

סעיף י"ג - תיבה שנשברה

1. תיבה שנשברה מותר לעשות ממנהב אחרת קטנה, אבל אסור לעשות ממנה כסא לספר תורה.
2. וכסא שנשבר מותר לעשות ממנו כסא קטן, ואסור לעשות ממנו שרפרף לכסא.

סעיף י"ד - הבימה

1. הבימות שעומד עליהם האוחז הספר, אין בהם שום קדושת ס'ת, אבל יש בהם קדושת בית הכנסת.

סעיף ט"ו - תנאי

1. כל מה שהתנה להשתמש בו שאר תשמיש - מועיל התנאי.

סעיף ט"ז - נוי ס'ת

1. תפוחי זהב וכסף, שעושים לס'ת לנוי - תשמישי קדושה הם, ואסור להוציאם לחולין, אם לא לקנות בהם ס'ת או חומש.

סעיף י"ז - שבעה טובי העיר

1. כל מה שאסור לשנותו לקדושה קלה, אם מכרוהו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר - מותר.

סעיף י"ח - ס'ת של יחיד

1. יחיד מוכר ס'ת שלו ותשמישו.
2. יש מי שמתיר להשתמש בדמיו, ויש מי שאוסר.
3. אם היו בו טעויות, לכו'ע שרי.

סעיף י"ט - הנחת ספר על ספר

1. מותר להניח ספר תורה על ס'ת, וחומשים על נביאים וכתובים.
2. אסור להניח נביאים וכתובים על חומשים, ולא חומשים על גבי ס'ת.
3. כתובים על גבי נביאים, או איפכא - שרי.
4. כל זה מיירי בשתי כריכות, אבל בכרך אחד, הכל שרי.
5. כתב הט"ז, שאסור לשים ספר על ספר, כדי להגביה הספר שרוצה ללמוד בו, כי הוא בזיון לספר הראשון.
6. אסור להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים, והוא משום כבוד תורה.

סימן רפג - שיכול לדבק תורה נביאים וכתובים יחד

- סעיף א' - מותר לדבק תנ"ך יחד
1. מותר לדבק תנ"ך יחד בכרך אחד.
  2. מניח בין כל חומש וחומש - ד' שיטין, ובין כל נביא ונביא - ג', וכן בין כל נביא ונביא של תרי עשר.
  3. אין קדושתן כס'ת, אלא כחומש בעלמא.
  4. ומותר לכתוב כל התורה, חומש חומש בפני עצמו, ואין בהם קדושת ס'ת, והרשב"א כתב, שהם כס'ת לכל דבריהם, אלא שאין קורין בהם בצבור.

- סעיף ב' - אין כותבים התורה פרשיות פרשיות
1. אין כותבים התורה פרשיות פרשיות.
  2. אין כותבים מגילה לתינוק להתלמד בה, ואם דעתו להשלימה לחומש, מותר.
  3. ודעת הר"ף ושאר פוסקים, דמותר, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכן כתב הב"ח, שכן המנהג פשוט בכל המדינות.
  4. ודוקא כדי להתלמד בו, מותר משום עת לעשות לה' וכו', אבל אותן שכותבים פסוקים על הכותל, לאיזה סימן טוב, לאו שפיר עבדי, דהתורה חתומה ניתנה (ט"ז).

- סעיף ג' - מגילה שנכתבה שלש שלש תיבות בשיטה אחת
1. מותר לכתוב מגילה, שלש שלש תיבות בשיטה אחת, דכיון שיש בה שינוי, אינו דומה למגלה מס'ת.

- סעיף ד' - פסוקים בטלית
1. אסור לרקם פסוקים בטלית.
  2. אבל הלבוש התיר לכתוב פסוקים על המפות של ס'ת, מפני שהם תשמישי קדושה, ואסור לנהוג בהם קלות.

- סעיף ה' - סדרן של נ"ך
1. סדרן של נביאים - יהושע, שופטים, שמואל, מלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, תרי עשר.
  2. סדרן של כתובים - רות, תהלים, איוב, משלי, קהלת, שיר השירים, קינות, דניאל, מגילות אסתר, עזרא, דברי הימים.

סימן רפד - שלא לכתוב בלא שרטוט

- סעיף א' - כתבי הקודש חייבים לכתוב בשרטוט
1. כל כתבי הקודש חייבים לכתוב בשרטוט, אפילו כתובים על הנייר.

- סעיף ב' - שלש תיבות כתובים בכתב אשורית
1. אסור לכתוב שלש תיבות מפסוק בלא שרטוט, אם הוא כתוב בכתב אשורית.
  2. אין חילוק בין כתיבה לחקיקה בעצים או בזהב.

3. באגרת שלומים, כתב המחבר, שמותר, אפילו כמה תיבות מפסוק, לדבר צחות. והש"ך מביא מירושלמי, שמשמע שאסור, אם כתוב בכתב אשורית.
4. ובאגרת שלומים, אם שרטט שורה העליונה, שוב לא צריך.
5. אולם, בס"ת, צריכים שרטוט בכולה.
6. י"א שאין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית שכותבין בו התורה (רבנו ירוחם).